

v ženski gimnaziji se grški jezik ne uči, latinski jezik je pa le svoboden predmet, katerega se uči, kdor želi; v moški gimnaziji je telovadba obligaten predmet, v ženski gimnaziji se pa mesto telovadbe uče plesati, pa plesanje je svoboden predmet. Krščanski nauk, rusko slovstvo, matematika, fizika, kemija, geografija, zgodovina, logika, novi jeziki se uče v ženski gimnaziji tako, kakor v moški. Vrh tega je v ženski gimnaziji važen predmet razno žensko rokodelje, glasovir in petje.*) Črčenje in risanje je v vseh moških gimnazijah svoboden predmet, a v ženskih gimnazijah je ta predmet le v nekaterih vpeljan.

Zanimiva je statistika gledé novih jezikov. V moških gimnazijah se komaj 10 odstotkov uči obéh novih jezikov, v ženskih pa do 50 odstotkov; v moških gimnazijah se uči do 60 odstotkov samo nemškega jezika, le 30 odstotkov pa samo francoskega; v ženskih gimnazijah se pa francoskega uče skoraj vse „učenjice“, nemškega pa le do 50 odstotkov, tedaj skupaj s francoskim.

Zdaj, ko v glavnih točkah poznamo ruske ženske gimnazije, se nam nehoté vriva vprašanje: So li ženske gimnazije v svoji osnovi pretirane? ali so pomanjkljive? ali dosegajo cilj? to je, dajajo li ženske gimnazije gospodičinam tako odgojo, kakoršne jim je treba im kakoršna se ženstvu spodobi?

Na to vprašanje dajajo različne stranke vsaka svoj odgovor, soglasno s svojim pojmom o ženskem poklicu. Vse kaj drugega je ženska nihilistu in liberalcu, kakor pa konservativcu in slavjanofilu.

Nihilisti v Rusiji niso stranka, oni tudi niso mesó od ruskega mesá. Nihiliste je spočela nezadovoljna poljska „žlahta“, a vskormil jih je zahodnji komunizem in socijalizem. Oni tudi niso ljudje v tistem pomenu, v kakoršnem se navadno „ljudje“ imenujejo. Oni vere nimajo nikake, človeškega občestva ne pripoznavajo nikakega, lastnine nikake, vednosti in umetnije tudi nikake ne, razun kolikor jim je treba znati in umeti, da dosežejo svoj cilj, to je razrušenje človeškega občestva, družine in države; oni so druhal, obstoječa iz malo pridnih pobalinov, polunorcev, goljufov, tatov, razbojnikov, ubijavcev, morivcev, požigavcev, sploh iz takih ljudi, ki poštenja ne poznajo in ki niso sposobni za resno življenje in za nobeno delo. Nihiliste omenjamo pri tej priliki le zato, ker se v Evropi mnogo o njih govori in piše in ker vživajo oni v nekaterih državah podporo in zavetje. Ta druhal ima o ženski svoje posebno mnenje. Nihilisti menijo, da ženska je koristna, če je predrzna propagandistka in nesramna morivka. Ženske gimnazije tedaj nikakor niso po okusu nihilistov, kakor oni sploh npravnosti in vednosti nič ne cenijo.

Stranki, kateri vlada v zadevah odgoje mladine poslušá, ste v Rusiji dve: realistična, h kateri spada večina evropsko-liberalnih Rusov, in pa humanistična, h kateri spada večina konservativcev in slavjanofilov.

Ruski realisti, kakor „liberalci“ večidel tudi v drugih deželah, se potezajo za neko samostojnost in neod-

*) Enkrat sem prišel slučajno po nekem opravilu v žensko gimnazijo ravno ob času petja, pa kaj sem videl in slišal? Koror iz 80 gospodičin učenic, ki so po glasovih glasovira in gosposli pele „Naprej zastava slave“. Potem sem bil v takem koncertu še nekolikokrat, pa uže ne slučajno, ampak po „pravu členu pedagogičeskago Soveta“, in prepričal sem se, da „učenjice“ prav izvrstno pejejo ne le razne proste in umetne pesmi, temuč tudi težke operne kompozicije iz oper Glinke, Bethovena, Wagnera in drugih.

Pis.

visnost ženske, katero imenujejo „žensko emancipacijo“. Njihovo modrovanje o ženski odgoji je kratko tako-le: Ženska je človek, kakor moški, ona ima tako pravico do samostojnosti v življenju, kakoršno ima moški. Tedaj kakor mladenec, tako tudi deklica naj se uči tako in toliko, kakor in kolikor jej je treba znati, da bo v stanu sama služiti si, kolikor mogoče lahko, vsakdanji kruh. Taka odgoja bi imela po mislih realistov velik vpliv na npravnost človeštva in na srečno zakonsko življenje, zakaj zakoni bi se sklepali potem samo po ljubezni, ne pa zato, ker je ženski treba možke podpore, ali pa moškemu ženske dote. — Tako soditi o ženskem poklicu bi še ne bilo predosoditeljno, ako bi bilo dovolj tako le modrovati: „Mož in žena sta dva človeka, kakor ste desnica in levica dve roki; žena ima svojo dušo in svoje telo, kakor ima levica svojo dlan in svojih pet prstov; levica ima rada desnico, zato ker je desnica tako bela, kakor levica“. Al pri takem modrovanju ne moremo ostati, zakaj med levico in desnico je vendar velik razloček, na pr., kedar pišeš, levica ti primika ali odmika črnilnico ter drži papir, desnica pa namaka v črnilo peró ter piše z njim na papir. Le kedar eno roko zgubiš (sicer pa Bog vari take nesreče), opravlja ulevjša roka opravila obéh rok, kolikor jej je mogoče. A realisti sklepajo tako, kakor da bi obe roki vsaka sebi držali papir in vsaka za-se nanj pisali. Oni namreč tirjajo od ženske šole, da naj odgoja dobre pošne ekspeditorice, telegrafistke, stenografistke, trgovske kontorščice, trgovske agentice, lekarice v apotekah, vračice, advokatice, prokurorice, sodice. (Kakor vidite za nove liberalne pojme kujemo tudi nove besede). Samo tega še niso jasno razložili realisti, je treba li tudi ženskih vojnih akademij, kjer bi se gospice učile biti hrabre artileristke, gvardejice, grenadirice, huzarice, oficirice, generalice, polkovodice? Doslednost bi terjala, privoščiti jim tudi to ravnopravnost z moškimi, dokler bo liga mirú brez vspeha ligirala mir.

Humanisti so v tej zadevi drugih misli. Človek ljubi svojo levo roko tako, kakor desno, ter skrbi, da je levica bela, gibka, zdrava, kakor desnica. Prav tako tudi človeško občestvo ali država ljubi žensko polovico človeštva tako, kakor moško, ter daje tako skrbno ženski njej potrebno in spodobno odgojo in omiko, kakor možkemu. Leva roka ima svoja opravila, desna svoja; vendar druga drugi pomagata in pri mnogih opravilih ste obe ne samo koristni, ampak tudi potrebni. Marsikaj mora ženska znati, kar se od moškega navadno ne tirja, dasiravno mu ne škodi, ako zna; tako tudi narobe, moški mora marsikaj znati, kar nima posebnega vpliva na izpolnitev ženske naloge; a mnogo je tudi takega, kar morata mož in žena oba znati. Človeško občestvo je princip, iz katerega izvira naravni poklic moškega in ženskega spola. Ko bi oba ne izpolnovala vsak svoje naloge, moralo bi tudi človeško občestvo propasti.

(Dal. prih.)

Pisma iz Ogerske.

II.

V prvem pismu iz Ogerske sem omenil, da je svrha stremljenju Madjarov na vsak mogoči način ohraniti, pomnožiti in okrepiti madjarstvo ter povzdigniti ga v vsakem obziru na pariteto, na enako stopinjo s prvimi evropskimi narodi. V današnjem pismu hočem to stremljenje nekoliko razmotrivati.

Jaz mislim, da, ako so se Madjari resno odločili, doseči tako veliki cilj, jim tega nikdo za zelo jemati ne sme, ako njihovo dviganje ni zatiranje narodnih pravic družih narodov, temveč zaslužujejo zato celo

hvalo in občudovanje. Kdor se je odločil za vojake, naj misli na to, ako je kaj prida, da postane general; kdor boče med ljudmi kaj veljati, se mora truditi, da med veljake pride in svojo veljavo djansko pokaže: tako pa je treba tudi vsakateremu narodu ravnati, če neče v svoji skromnosti, ponižnosti, medlenosti, nepogumnosti in nevstrajnosti hlapčevati ter podlaga biti tujčevi peti.

Prva skrb vsakateremu narodu, kateri živeti hoče, ima biti ohraniti si na vsak pošten način svojo individualnost, svojo posebno narodnost, kateri daje narodni jezik odločilni značajni pečat. Kar je pojedincu „anima corporis et vitae“, to je, duša telesnemu življenju, to je celemu narodu njegov jezik; ako tega zgubi, kot narod individualno umrje in zgine. Ako pa je pojedincu človeku nebriga za pošteno ohranjenje svojega življenja na sramoto in nepotreben samomor mu velika pregreba, tedaj je nebriga za pošteno ohranjenje narodnosti, to je, narodovega individualnega življa še na večjo sramoto celemu narodu, a narodov samomor, to je, obupanje na moč ohraniti svojo narodnost in toraj nemarno zapuščenje narodovega življenja največa pregreha.

Kosmopoliti pravijo, da je prizadevanje, ohraniti svoj jezik, svojo posebno narodnost silni egoizem, silna samopašnost; pa, ako je to resnica, potem je tudi pojedincu trudenje ohraniti si svoje življenje silni egoizem, silna samopašnost. Stari pregovor, kateri pravi, da je vsakdo samemu sebi najbližji, nam izražuje resnico, o kateri se ne more dvomiti; naše življenje je trdi boj od zibel do groba; slabejši ko je človek, bolj je za samega sebe boječ, bolj mora biti samopašen, in večja ko mu nevarnost preti, bolj se vsakaterih pomočkov za njegov obstanek poprime: tako skrbi vsakateri posameznec za svojo osebnost in takošna skrb je naravna vsakateremu narodu, kateri živeti hoče.

Madjarski narod je slab in malehen, smrt mu preti od vseh strani, vendar on hoče živeti in sicer slavno živeti, ne samo životariti. Madjari so dobro spredvideli, da ohranjenje, pomnoženje in okrepljenje madjarstva je najprej odvisno od ohranjenja, razširjevanja in okrepljenja madjarskega jezika: prva skrb jim je tedaj bila, in še vedno je, vse mogoče storiti za krepko življenje temu ohranitelju in nositelju njihove narodnosti. — Da je ta misel in ta skrb razumna, nikdo ne more dvomiti, drugo je vprašanje, je li to vse mogoče, kar za to svrhu storijo, povsem pametno, da ne rečem, je li je pravično in pošteno? — O tem bodem pozneje govoril.

Madjari so se borili proti avstrijskemu nemštvu zajedno tako za svoj jezik kakor za svoje politiške pravice. Kakošen je ta boj bil in s kakošnimi sredstvi, se tukaj ne more na drobno razlagati, vsaj kdor le količkaj novejšo zgodovino našega cesarstva pozná, to dobro vé, omenim toraj le sam rezultat: Madjari so po svoji možki energiji in neobupni vstrajnosti konečno zmagali in vse pravice svojem jeziku in svojim politiškim zahtevam priborili in zdaj oboje enako krepijo in širijo, ker jezik brez politiških pravic narodovih ne more imeti pravega življenja in obstanka, pa ravno tako ne politiške pravice brez narodnega jezika.

Madjari se v svoji ogerski zemlji, katero so njihovi praotci si podvrgli ter ji svoje politiško ime dali, za edino pravne imajo; kdor hoče ž njimi enake pravice imeti, mora biti jim enak, mora biti Madjar, in sicer, ako ni uže po rodu, mora se pomadjariti, to je, ogerski državljan mora za „ogersko“ narodnost poganjati se: „Ogerska za Ogre“, je pravilo njihovo. — Madjari s svojega stališča prav mislijo in logično ravnajo, saj ravno tako bi mislil in ravno tako bi ravnal vsakateri drugi narod na njihovem mestu, kateremu je živa narodna zavest in naroden ponos in kateri se briga za lastni obstanek in svojo lastno bodočnost. V politiških

razmerah se vselej tistim pravica priznava, kateri imajo moč in silo, to priznanje si prisiliti; pa saj tudi v celi naravi vidimo, da vse, kar je krepkejše, za življenje pripravnejše, nad slabejšimi in publejšimi elementi zmaguje ter si na njihove stroške življenje ohranjuje in zboljšuje: tako je vedno bilo, tako je sedaj in vedno bode. Ako brez vseh obzirov na njezne čuti in samo gledé na dejanske razmere govoriti smem, morsk reči, da, če se v Evropi celó osamljenemu, pet milijonskemu azijskemu narodu 10 milijonov Slovanov, Nemcev in Rumunov, kateri vsi okoli pri svojih mnogobrojnih sorodnikih mogočno zaslonbo imajo, pomadjariti pusti, se to Madjarom nikakor za zlo šteti ne more.

Varujmo se sentimentalnega idealizma, kjer nam je z neusmiljenim realizmom računati treba; mi moremo sto- in stokrat dokazati do zadnje pičice, da mi imamo isto tako pravico ohranjevati, krepčati in gojiti svojo narodnost, kakor vsakater drug narod svojo, da se nam krivica godi, ako se nam narodni jezik zatira in druge naše narodne svetinje uničujejo, a nam vendar vse to nič ne pomaga, ako sami nismo dejansko zmožni, si te pravice varovati in krivice odvrčati. Svet nam teoretično priznava, da so naši dokazi resnični in naše tirjatve pravične, pa svet se dalje za praktično dosego naših pravic ne briga; to skrb on edino le nam samim prepusti in zadovoljni še moremo biti, ako nam te skrbi samim ne zabranjuje. Svet je trdosrčen in neusmiljen; njemu ni mar za naše osobno čutenje, za našo moralčno veljavo in notranjo blagost, on gleda le na našo bojovno moč in silo ter nam pravice in znamenitosti po našem vspehu v bojevanji ž njim, z našimi nasprotniki prisojuje. Tedaj, ako v svetu kaj veljati hočemo, moramo našo veljavo vselej dejansko kazati, moramo svetu pričati, da smo, da se z nami računati mora, drugače svet na nas pozabi, ali porabi nas za prazne ničle, katere drugih narodov množino in veljavo povišujejo. Te stare, trde, neusmiljene, po mnogih skušnjah dokazane razmere so Madjari dobro spoznali, potem pa so zbrali vse svoje moči, vso svojo silo, in počeli boj, brezobzirni, drzni boj za priznanje svoje veljave, o katerem prihodnjič obširneje govoriti nameravam.

V Budapešti 12. januarija.

Dr. Ahasverus.

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Govor našega poslanca viteza Schneida

v zbornici poslancev 21. januarija.

V tej seji se je obravnaval predlog dr. Lienbacherja, ki se je glasil na to, da bi se opravila c. k. državnega pravnosti deloma, to je, pri policijskih prestopkih izročila županstvu.

Odbor, kateremu je ta predlog bil izročen v poročilo, se je razcepil na dvoje; večina tega odbora (stranka ustavoverna), ki je nasprotovala temu predlogu, si je za svojega poročevalca izvolila dr. Koppa, manjšina (avtonomistična) pa dr. Lienbacherja, ki je zagovarjal predlog.

V tej razpravi je poprijel besedo tudi naš poslanec vitez Schneid, ki je krepko zagovarjal Lienbacherjev predlog in na čast županstvu pobijal ugovore dr. Koppove, ki so posebno na to merili, da županstva niso kostakemu opravlilstvu. Ko je v prvem razdelku svojega govora vitez Schneid razvil temeljito svojo vednost o pravnosti opravlil, je v drugem oddelku prestopil na brambo županstev, dokazavši, da so popol-